

400. obljetnica osnutka Klasične gimnazije u Zagrebu

Godišnjim izvješćima s brojnih znanstvenih skupova, ali i rubrici obljetnica s velikom radošću i posebnom čašću pridodajemo ovaj posebni osvrt povodom 400. obljetnice osnutka isusovačke gimnazije »Collegium Zagradiense«. Ona je javnosti poznatija kao Klasična gimnazija u Zagrebu i najstarija je srednja škola koja kontinuirano djeluje u Republici Hrvatskoj od svoga osnutka. Iz nje se razvila i Nacionalna i sveučilišna knjižnica, pa su tako obje institucije 3. lipnja 2007. slavile 400. obljetnicu postojanja od svoga osnutka. Krajem 2006. te u jubilarnoj 2007. godini upriličene su razne svečanosti.

Tako je 26. i 27. listopada 2006. u dvorani Rektorata na Pravnom fakultetu održan i znanstveni skup pod nazivom »Humanistička naobrazba kao temelj hrvatskog i europskog identiteta«. Skup je otvoren uz riječi i pozdrav ravnateljice Klasične gimnazije Anđelke Dukat, predsjednice Hrvatskog društva klasičnih filologa Vesne Lopine, rektora Sveučilišta u Zagrebu Alekse Bjeliša, ravnatelja Nadbiskupske klasične gimnazije Ivana Gretića, dekana Filozofskog fakulteta D. I. Ante Mišića, nadbiskupa zagrebačkog i velikog kancelara KBF-a Sveučilišta u Zagrebu Njegove Uzoritosti Josipa kardinala Bozanića, apostolskog nuncija u RH Njegove

Ekscelencije Francisca Javiera Lozana, veleposlanika Republike Grčke u RH Njegove Ekscelencije Panayotisa Baizosa, veleposlanika Republike Italije u RH Njegove Ekscelencije Alessandra Grafinija, zagrebačkog gradonačelnika Milana Bandića, ministra kulture RH Bože Biškupića, ministra znanosti, obrazovanja i športa RH Dragana Primorca, predsjednika HAZU, pokrovitelja znanstvenog skupa akademika Milana Moguša i predsjednika Hrvatskog sabora, pokrovitelja proslave 400. obljetnice Klasične gimnazije u Zagrebu Vladimira Šeksa.

Unutar dva dana na skupu svoje su referate izlagali:

- Njegova Uzoritost Zenon kardinal Grocholewski, prefekt Kongregacije za katolički odgoj pri Svetoj Stolici.
- Akademik Dubravko Jelčić: *Odrednice hrvatskog kulturnog i nacionalnog identiteta u europskoj humanističkoj tradiciji.*
- Akademik Franjo Šanjek: *Humanistička izobrazba – temelj hrvatskih i europskih integracija.*
- Prof. dr. sc. Ivo Goldstein: *Utjecaj Bizanta na stvaranje hrvatskog kulturnog pejzaža u ranom srednjem vijeku.*
- Lucija Radoš, prof.: *Hrvatski latinisti u Zbirci rukopisa i starih knjiga Nacionalne i sveučilišne knjižnice.*
- Dr. sc. Agneza Szabo: *Zašto je odlukom Hrvatskoga sabora godine 1847. hrvatski jezik umjesto dotadašnjega latinskog postao nastavnim jezikom u Klasičnoj gimnaziji.*
- Prof. dr. sc. Mijo Korade: *Duh antike u školstvu i djelima hrvatskih isusovaca 17. i 18. stoljeća.*
- fra Hrvatin Gabrijel Jurišić, prof.: *Latinska djela fra Luke Vladimirovića († 1788.).*
- Anđelka Dukat, prof.: *O klasičnom odgoju i obrazovanju danas.*
- Prof. dr. sc. Jure Zovko: *Aktualnost Platonova poimanja paidēiae.*
- Ivan Bekavac-Basić, prof.: *Stvaralaštvo hrvatskih autora na klasičnim jezicima (latinskom i starogrčkom) u 20. stoljeću.*
- Prof. dr. sc. Slobodan Čače: *Diomedov otok u Pseudo Skimnovoj Periegezi.*
- Prof. dr. sc. Željko Tomičić: *Arheološka baština Justinijanove epohe – prinos hrvatskomu i europskomu kulturnom identitetu.*
- Dr. sc. Marija Buzov: *Povijesni izvori za povijest Siska.*
- Prof. dr. sc. Vladimir Vratović: *Latinizam u Europi.*
- Mr. sc. Zvonimir Milanović: *Hrvatski latinizam i civilizacijski kontinuitet.*
- Dr. sc. Tamara Tvrtković: *Citati antičkih autora u djelima odabranih hrvatskih latinista i mogućnosti primjene u nastavi.*
- Prof. dr. sc. Damir Boras i Jakša Bilić: *Hrvatska rječnička baština i prikaz rječničkog znanja – model računalnog prikaza grčko-hrvatskog rječnika.*

Sažetici izlaganja:

- Kardinal Grochowski govorio je o temi pod naslovom "Uloga škola katoličke inspiracije." Zbog načina na koji se danas živi, došlo je do smanjenja nekih osnovnih moralnih i inih kriterija. Obrazovanje je postalo davanje pukih informacija, stoga bi se to trebalo promijeniti i ponovno uspostaviti stare vrijednosti i osim činjenica u prosvjetu vratiti i odgoj, ali i povećati ulogu obitelji, istaknuo je u svome referatu kardinal.
- akademik Dubravko Jelčić iz HAZU govorio je o temi pod naslovom "Odrednice hrvatskog kulturnoga nacionalnog identiteta u europskoj humanističkoj tradiciji" te je istaknuo kontinuiranost kulture na ovim prostorima (Hrvati su nastavili tradiciju Zapadnorimskog carstva, ali su iskoristili i onu od svojih susjeda, a pridonijeli su i svojim idejama). Također je spomenuo važnost latinskog jezika kako u kulturnim pravcima, tako i u svakodnevicu.
- akademik Franjo Šanjek, OP s Katoličkog bogoslovnog fakulteta u Zagrebu govorio je o temi pod naslovom "Humanistička izobrazba - temelj hrvatskih i europskih integracija". Govorio je o važnosti sagledavanja "povijesnih Europa" za bolji napredak u ujedinjavanju te o školstvu, prosvjeti i znanosti u Hrvatskoj u prošlim vremenima.
- prof. dr. sc. Ivo Godstein s Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu govorio je o temi pod naslovom "Utjecaj Bizanta na stvaranje hrvatskog kulturnog pejzaža u ranome novom vijeku." Autor je istaknuo ulogu i važnost Bizanta za ove prostore, ne samo s političke, nego i kulturološke strane. Kako i sam autor kaže: "Bizantska politička nazočnost bila je nužna kako bi se antička baština prenijela na novodoseljene Slavene i Hrvate."
- Lucija Radoš, prof. iz Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu govorila je o temi "Hrvatski latinisti u zbirci rukopisa i starih knjiga Nacionalne i sveučilišne knjižnice". Istaknula je kako je NSK "čuvarica najvećeg broja tiskane građe iz područja hrvatske književnosti na latinskom jeziku".
- dr. sc. Agneza Szabo s Veučilišta B. A. Krčelić u Zaprešiću govorila je o temi pod naslovom "Zašto je odlukom Hrvatskog sabora 1847. godine hrvatski jezik umjesto dotadašnjeg latinskog jezika postao nastavnim jezikom u Klasičnoj gimnaziji". Autorica zaključuje kako su razlozi uvođenja hrvatskog jezika u Arhigimnaziju uglavnom posljedice društvenih zbivanja krajem 18. st. i u prvoj polovici 19. st.
- prof. dr. sc. Mijo Korade s Hrvatskog instituta za povijest u Zagrebu govorio je o temi pod naslovom "Duh antike u školstvu i djelima hrvatskih isusovaca 17. i 18. stoljeća", a istaknuo je važnost antičke i kršćanske kulture u obrazovanju, ali i životu tog doba općenito.
- fra Hrvatin Gabrijel Jurišić, prof. iz Franjevačke klasične gimnazije u Sinju govorio je o temi pod naslovom "Latinska djela fra Luke Vladimirovića (1788)". Autor je iznio kratki životopis fra Luke, a istaknuo je njegovo veliko zalaganje za napredak kulture (osnivanje muzeja, konzervacija arheoloških spomenika itd.), ali i gospodarstva.
- Anđelka Dukat, prof. iz Klasične gimnazije u Zagrebu govorila je o temi pod naslovom "O Klasičnom obrazovanju i odgoju danas". Autorica, koja je ujedno i ravnateljica Klasične gimnazije, istaknula je široki horizont znanja i sveobuhvatnost klasičnog obrazovanja. Također je napomenula, kako se klasičnu antiku i njezin literarni korpus ne smije tretirati odvojeno ili "otkinuto" od ostatka europske kulture, nego treba težiti cjelovitosti i multidisciplinarnosti kojom bi se nadišla takva izolacija antike.
- prof. dr. Jure Zovko s Instituta za filozofiju u Zagrebu govorio je o temi pod naslovom "Aktualnost Platonovog poimanja paideie". Tako je istaknuo glavne motive Sokratove filozofije i elemente njegove rasprave o etici te "kako postati bolji čovjek".
- Ivan Bekavac Basić, prof., sa Zdravstvenog učilišta u Zagrebu govorio je o temi pod naslovom "Stvaralaštvo hrvatskih autora na klasičnim jezicima (latinskom i starogrčkom jeziku) u 20. stoljeću". Autor je iznio kako zapravo dosta pjesnika u 20. st. piše na latinskom (manje na starogrčkom), a koncentrirao se na djela Ivana Goluba, točnije njegove pjesme skupljene u zbirci Ultima solitudo personae - Lice osame.
- prof. dr. sc. Željko Tomičić s Instituta za arheologiju u Zagrebu govorio je na temu "Arheološka baština Justinijanove epohe - prinos hrvatskome i europskome kulturnom identitetu". Autor je izložio kako je velika uloga ovog razdoblja u stvaranju daljnjih procesa i života koji su nastali na ovim prostorima, ali i šire.
- dr. sc. Marija Buzov s Instituta za arheologiju u Zagrebu govorila je o temi pod naslovom "Povijesni izvori za povijest Siska". Autorica je govorila o raznim važnim povijesnim ličnostima, kao npr. Ivanu Kukuljeviću Sakcinskom, Matiji Petru Katančiću, Ivanu Krstitelju Tkalčiću i dr. te o njihovim ulogama u prikupljanju izvora vezanih uz grad Sisak.
- prof. dr. sc. Vladimir Vratović iz Zagreba govorio je o temi pod naslovom "Latinizam u Europi", a iznio je kako se latinski jezik u književnim i znanstvenim vodama često i dugo koristio ne samo kod nas, nego da je to bila praksa i svugdje u Europi, te kako su ga koristili i mnogi poznati pisci, znanstvenici i dr.
- mr. sc. Zvonimir Milanović s Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Rijeci iz Pule govorio je o temi pod naslovom "Hrvatski latinizam i civilizacijski kontinuitet", a radilo se o "preživljavanju" latinskog jezika, tj. njegovu kontinuiranom korištenju stoljećima unatoč raspadu rimske civilizacije.
- dr. sc. Tamara Tvrtković s Hrvatskog instituta za povijest u Zagrebu govorila je o temi pod naslovom "Citati antičkih autora u djelima odabranih hrvatskih latinista i mogućnosti primjene u nastavi". Tu je bilo riječi o tome kako upravo ti citati mogu biti od velike pomoći pri učenju o latinistima te o korisnosti učenja tih citata napamet.

Napomenula je da bi se oživljavanjem proučavanja i korištenja djela latinista i citata koje oni stavljaju u svoja djela proširio učenicima kulturni i obrazovni horizont.

- prof. dr. sc. Damir Boras i Jakša Bilić s Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu govorili su o temi pod naslovom "Hrvatska rječnička baština i prikaz rječničkoga znanja - model računalnog prikaza grčko-hrškotkog rječnika". Autori su dali prijedlog za proširivanje digitalne verzije rječnika i njegovu još veću modernizaciju u prikazu i lakšem korištenju te u gramatičkim objašnjenjima.

Središnji događaj zbio se pak u nedjelju 3. lipnja 2007. godine u koncertnoj dvorani "Vatroslav Lisinski", točno na povijesni dan osnutka Klasične gimnazije. Naime, na blagdan Duhova 1607. godine Družba Isusova otvorila je u Hrvatskoj svoju prvu školu - *Collegium Zagradiense*. Svečanosti, čiji su pokrovitelji bili Hrvatski sabor i Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, nazočili su brojni ugledni gosti, a posebno su se izdvojili zagrebački gradonačelnik Milan Bandić koji je gimnaziji obećao novu zgradu i rad u jednom turnusu, ministar znanosti, obrazovanja i športa RH Dragan Primorac, koji je u ime svoga ministarstva donirao određeni novčani iznos gimnaziji, te prof. dr. sc. Miljenko Jurković, dekan Filozofskog fakulteta u Zagrebu, koji je ravnateljici škole, Anđelki Dukat, uručio posebnu povelju Filozofskog fakulteta. Bogati glazbeno-dramski program trajao je do kasno u noć. Na samome kraju otpjevana je i himna Klasične gimnazije, dobro nam poznatog naziva "Gaudeamus igitur". Na proslavi je također promoviran i *Thesaurus Archigymnasii*, zbornik radova prigodom godišnjice Klasične gimnazije.

U niski događanja vezanih uz proslavu obljetnice Klasične gimnazije, 19. lipnja 2007. godine u Klasičnoj gimnaziji u učionici za klasične jezike održano je predstavljanje knjige *Povijest zagrebačke Klasične gimnazije (1607–2007)* autora prof. dr. sc. Ive Goldsteina i dr. sc. Agneze Szabo. O knjizi su govorili prof. dr. sc. Nenad Moaćanin, dipl. pravnik Juraj Hrženjak, predsjednica Hrvatskog društva klasičnih filologa Vesna Lopina i autori. Knjiga je podijeljena na pet poglavlja, u kojima autori pišu o osnutku gimnazije i upravi Družbe Isusove (1607–1773), potom državnoj upravi (1773–1918), gimnaziji u razdoblju svjetskoga rata, Kraljevine i NDH

(1914–1945), socijalističkom razdoblju (1945–1991) i gimnaziji u samostalnoj Hrvatskoj (1991–2007). Uvodne riječi na prezentaciji knjige pripale su ravnateljici gimnazije prof. Anđelki Dukat. Ona je naglasila kako je projekt za knjigu nastao vrlo spontano prije četiri godine te kako knjiga upotpunjava trilogiju koju čini s ranije izdanim zbornikom *Thesaurus Archigymnasii* i knjigom Lelje Dobronić *Klasična gimnazija u Zagrebu od 1607. do danas*. Također je ustvrdila da upravo ta trilogija stvara čvrsti identitet same gimnazije. Nenad Moaćanin i Juraj Hrženjak pobliže su, svatko iz svoga kuta gledanja, opisali prvi dio knjige, odnosno raniju povijest gimnazije o kojoj je pisala Agneza Szabo. Moaćanin ističe da je »Klasična gimnazija bila jedan od važnijih instrumenata koji je utjecao na stvaranje hrvatskoga novovjekovlja« ističući i važnost rada isusovačkoga reda i gimnazije u nastajanju modernog hrvatskog identiteta. Hrženjak je pak govorio o svojim iskustvima u gimnaziji u kojoj je i maturirao 1938. godine te o velikom poslu koji su autori »istražujući i studirajući stotine dokumenata, zapisnika, izvješća, biografija« obavili za manje od dvije godine. Za samu gimnaziju rekao je da »nije bila elitistička već elitna« te da je »mogla iznjedrati umnu, znanstvenu i humanističku elitu« a da je učenike oduvijek povezivao »magnetizam klasične gimnazije, koji je neka vrsta legitimacije čestitosti i obrazovanja«. Vesna Lopina, inače i bivša razrednica samog autora knjige, Ive Goldsteina, govorila je pretežno o drugom dijelu knjige koji je obuhvatio povijest gimnazije u 20. stoljeću. Ona je napomenula kako Goldstein nije u svoj rad uključio samo »dokumente i papirnatu izvore«, nego i brojne razgovore sa širokim krugom ljudi te kako je uspio uskladiti razne suprotstavljene stavove, »što se nauči upravo u Klasičnoj gimnaziji od Tacitovog *sine ira et studio*«. Sami su autori kratko zahvalili svim suradnicima i osobama koje su pridonijele izdavanju knjige. Goldstein je ukratko objasnio i oblikovanje naslovnice te napomenuo da je knjiga napisana i za buduće generacije.

Između svakog izlaganja govornika učenici 2. d razreda, Lada Bauer i Roko Rumora, prenosili su nam neke inserte iz povijesti gimnazije, kao što su borbe protiv alkohola i pušenja ili anegdote vezane uz poznate »vlakaše«.

Važnost Klasične gimnazije i njezinu ulogu u stvaranju moderne i obrazovane Hrvatske te njezino značenje za fakultete humanističke orijentacije kao što je Filozofski fakultet nije ni potrebno posebno isticati – to je vidljivo i iz same činjenice da je velik broj profesora, ne samo s Filozofskog fakulteta, završilo svoju gimnazijsku naobrazbu upravo u Klasičnoj gimnaziji. Kao institucija znanosti i kulture iz koje se razvilo i mlade Sveučilište, Klasična gimnazija u svojih je 400. godina prolazila kroz dobra i teška vremena. Gimnazija je od svoga osnutka pa sve do 1773. godine, kada Marija Terezija objavljuje carski patent kojim sve isusovačke gimnazije prelaze pod državni školski sustav, bila pod ravnanjem Družbe Isusove. Gimnazija je isprva smještena u napuštenim zgradama na Griču, no nakon požara 1645. isusovci na Katarinskom trgu podižu novu zgradu gimnazije. Nastavni program temeljen je na isusovačkoj osnovi za srednje obrazovanje nazvanoj *Ratio studiorum*. Sve do 1918. godine i raspada Monarhije, sistem rada gimnazije funkcionirao je na tim osnovama, iako u više navrata mijenjan. Od samih početaka gimnazije latinski je bio nastavni jezik. Tijekom vremena pridodan mu je i njemački (1777) te mađarski (1827). Konačno, 1847. godine, na prijedlog Ivana Kukuljevića Sakcinskog, uveden je i hrvatski kao nastavni jezik u gimnaziji. Treba istaknuti i da od 1895. u Zagrebu djeluju dvije klasične gimnazije – izvorna na Trgu sv. Katarine pod nazivom *Kraljevska gornjogradska velika gimnazija u Zagrebu* i novoosnovana klasična gimnazija pod nazivom *Kraljevska donjogradska velika gimnazija u Zagrebu* smještena na današnjem Rooseveltovu trgu. U državi SHS Klasična gimnazija dobiva i novo ime – *Prva klasična gimnazija* te 1932. godine seli iz povijesne zgrade na Trgu sv. Katarine na današnju adresu u Križanićevoj ulici, u zgradu karakterističnog U-tlocrta koju je izgradio arhitekt Egon Steinman. Gimnazija se tijekom Drugog svjetskog rata našla u teškoj situaciji, jer je morala primiti u svoje prostorije i druge gimnazije, a u veljači 1944. gimnazijski kompleks pogođen je bombama. Prva i Druga klasična gimnazija 1948. godine spojene su u jednu. U poslijeratnom razdoblju Klasična gimnazija bila je suočena s brojnim daljnjim teškoćama – čestim selidbama u nove prostore (do 1967. kada se ponovno vraća u Križanićevo ulicu), promjenama programa i imena gimnazije te na posljetku i s reformom koja joj je 1977. godine zabranila ime i oduzela samostalnost. Međutim Klasična gimnazija nadživjela je i ta vremena, funkcionirajući u sastavu Obrazovnog centra za jezike do 1991. godine kada se nakon uspostave samostalne Republike Hrvatske ponovno pod starim imenom organizira samostalna gimnazija. Ni ovoga puta nije ostala pošteđena ratnih razaranja; naime 2. svibnja 1995. godine gimnazija je za vrijeme održavanja nastave pogođena u raketnom napadu. Novom organizacijom gimnazije su provedene brojne promjene i preinake samog programa i aktivnosti gimnazije, koja se tako uspjela vratiti na već davno utrte putove, ali i s jasnom i suvremenom vizijom obrazovanja u budućnosti.¹ Geslo koje se na dan svečanosti isticalo, *non scholae, sed vitae discimus*, možda na najjasniji način govori o onome što Klasična gimnazija pruža njezinim učenicima, ali i što njezini učenici u njoj vide. Na kraju ovoga posebnog izvješća dužni su vam i sami autori spomenuti da su u školskoj godini 2003/04. uspješno završili četverogodišnju naobrazbu upravo u zagrebačkoj Klasičnoj gimnaziji pa su u ovome osvrtno uz uobičajenu kritičnost i objektivnost nužno do izražaja došle i emocije.

Posebno zahvaljujemo profesoru Ivi Goldsteinu na pomoći i korekcijama u tekstu.

¹ Pojednostiti iz povijesti gimnazije napisane su uz pomoć članaka A. Szabo i I. Goldsteina u *Thesaurus Archigymnasii – zbornik radova u prigodi 400. godišnjice Klasične gimnazije u Zagrebu*. Ur. Ivan Koprek. Zagreb: Klasična gimnazija, 2007.

PRO TEMPORE

ČASOPIS STUDENATA POVIJESTI

Pro tempore

Časopis studenata povijesti
godina IV, broj 4, Zagreb, 2007.

Glavni i odgovorni urednik

Goran Mihelčić

Uredništvo

Martina Borovčak, Vanja Dolenc, Goran Mihelčić, Filip Šimetin Šegvić

Urednički savjet, odabir i redakcija rasprava i članaka

Maja Crnjac

Dizajn i priprema za tisak

Nela Marušić
Željka Jordan

Lektura i korektura

Martina Kovačević
Jasna Šarić

Prijevodni sažetaka na engleski jezik

Davor Šoštarić

Izdavač

ISHA Zagreb - Klub studenata povijesti

Naklada

Tiskano u 500 primjeraka

Tvrdnje i mišljenja u objavljenim radovima izražavaju isključivo stavove autora i ne predstavljaju nužno stavove i mišljenja uredništva i izdavača. Izdanje časopisa ostvareno je uz novčanu potporu Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i izdavačke kuće Profil International. Zahvaljujemo izdavačkoj kući Profil International na financijskoj potpori u tiskanju ovog broja. Časopis je besplatan.

Adresa uredništva:

ISHA Zagreb - Klub studenata povijesti, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Ivana Lučića 3, 10000 Zagreb

E-mail:

isha.protempore@gmail.com